

BISERIC'A SI SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Ese o data in septemana: Duminec'a.

Prettiulu abonamentului:	Prettiulu insertiuniloru:	Correspondintiele sè se adreseze Redactiunei dela „BISERIC'A SI SCOL'A“ in Aradu. la institutul pedagogicu-teologicu, éra banii la secretariatulu consistoriului romanu ortodoxu din Aradu.
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte 4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	
„ „ „ „ jum. anu 2 „ 50 „		
Pentru Romani'a si strainetate pe anu 7 „ — „		
„ „ „ „ „ j. a. 3 „ 50 „		

Plato si principiile lui pedagogice.

(Fine.)

Plato imparte societatea, carea compune statulu in trei clase, si anume: in meseriasii, plugari, negutiatori, o clasa, a dou'a clasa o forméza militarii, ér a trei'a este clas'a domnitória. Selavii nu numera nimicu. Ei nu se privescu de Plato ca persóne, ci ca lucruri, ér de clas'a lucratoriloru se ocupa fórté putienu. Ei traiescu, cá se servésca claseloru superióre din statu.

Pondulu principalu lu-pune Plato pre militari, din motivulu, ca din acésta clasa se iau domnitórii. Pentru militari propaga apoi comuniunea averii, si astfelu trece in socialismu. Conform principiiloru sale comunistice pretinde Plato, cá pruncii se-i crésca statulu, asia, cá se-se ia inca dela nascere din sinulu familiei si se se crésca in institutele statului, astfelu, cá nici pruncii se nu-si cúnósca parintii, dar nici parintii pruncii. Pruncii, cari la nascere voru aparé slabi séu defectuosi se-se espuna indata. Astfelu de prunci nu merita a fi crescuti, pentruca, dupace crescu mari, nu aducu statului nici unu folosu, din contra sunt numai o sarcina.

Dupace pruncii au ajunsu etatea de scóla, atunci sè-se instrueze in scólele statului, si anume in gimnastica, musica, cetire si scriere, dupa normele, de cari am vorbitu mai sus. Fetele sè-se desparta de prunci inca din anulu alu sieptelea, dar si ele sè-se instrúesca totu in aceleasi obiecte, cá si pruncii. Dupa ce pruncii trecu preste prim'a instructiune, atunci se despartu, si cei mai talentati se dedica sciintielorulu, cu cari se ocupa pana in anulu alu treidiecelea alu etátii, ér cei mai putienu talentati, dar cu aplecare la manuarea armei remanu simpli militari. Cei cari nu aréta dispositiuni nici pentru sciintie, nici pentru arme, se trecu in clas'a de jos,

in clas'a meseriasiloru, si viceversa cei din clas'a meseriasiloru se trecu in clasele superióre.

Sciintiele, cu cari se ocupa mai antaiu fiii de militari sunt: matematic'a, geometri'a si astronomi'a. Prin acestea se prepara pentru filosofia, de carea se ocupa mai tardiu. Acestea sunt sciintiele, in cari se instrúeza. In predarea acestoru sciintie Plato pretinde strictu observarea principiului: „non multa sed multum,“ pentruca nesciinti'a nu este celu mai mare reu, dincontra o spoitura de multe cúnósciintie impreunata cu o rea educatiune este multu mai periculósa. De aceea tenerimea se nu se gramadésca cu pré multe cúnósciintie, ci grigea de capetenia se fia indreptata, cá tenerii se-si cascige cúnósciintie cât mai chiare, si sè-se deprinda la ordine si la intrebuintiarea buna a timpului. Cand ajungu tenerii etatea de 30 de ani se classifica, si se impartu de nou. Cei mai putienu cualificati se aplica in oficiele de statu, ér cei mai distinsi continua studiulu filosofiei, pana in anulu alu cindiecelea alu etátii, cand cei dantai dintre ei devinu filosofi perfecti, si ca atari se primescu in clas'a domnitoriloru, si ocupa cele dantai functiuni in statu.

Defectulu principalu in sistem'a pedagogica a lui Plato este desconsiderarea influintiei cei binefacatórie a familiei, si omnipotentia, ce o da intru tóte statului. Cu tóte acestea pondulu celu mare, ce lu-pune Plato pre educatiune ca atare si pre educatiunea morala i-da mare insemnatate in istori'a cresterii omenimei. „Prin moralitate, dice Plato, sè-se inaltie omulu, si incát i-este datu, sè-se asemene lui Dumnedieu. Moralitatea consta apoi in dreptate, in infrenarea patimiloru. in santienia. Dumnedieu este celu mai dreptu, si nimenea dintre noi nu se aproiia mai tare de elu, decât celu ce a ajunsu gradulu celu mai inaltu alu dreptátii.“ Acést'a este in urmare si tient'a educatiunei.

„A invetiá pe cineva, cum se casciga bani, séu a-i dá unele cunosciintie, fara spiritu si fara semtiu de dreptate nu merita frumosulu nume alu educatiunei, pentruca póte cineva sè-se pri-cépa fórté bine la navigatiune, séu preste totu la specula, fara cá se poséda o adevarata educa-siune. Numai din ómeni bine crèscuti se facu ómeni buni, si numai prin ordine si disciplina se póte face cineva omu insemnatu.“

Astfelu Plato prin ideile sale a devenitu unulu din cei mai insemnati representanti ai ele-nismului atât cá filosofu, cât si cá pedagogu.

C u v e n t a r e

pentru dominec'a a XXV-a dupa Rosalie.

Dedicata Ilustritatiei Sale, Pré Santitului Domnu

IOANU POPASU

Episcopu'n Caransebesului

„Se iubesci pre deaprópele teu cá ensusi pre pre tine“ (Luca X. 27.)

Isvorulu tuturoru virtutiloru, porunc'a cea mai mare, dela carea aterna legea si prorocii, ni o recomanda si ni o explica Iub. A. Mânt. nostru Cristosu in evangeli'a de astadi. *Se iubesci pre deaprópele teu cá insuti pre tine.*“ Dela virtutea acést'a depinde perfectiunea crestinésca si rodulu ei, mantuirea sufleteloru. Déca noi pas-tramu in inimile nóstre ura si dusimania séu macar numai nepasare fatia cu deaprópele nostru, atunci nu suntemu urmatori credintiosi ai dum-nediescului invetiatoriu Isusu, credinti'a nóstra este atunci desiérta, mórtea nóstra sufletésca si-gura, macaru se avemu nedejde neclatita, macar se traimu in infrenare si curatienia, macar se fimu cât de blandi si de umiliti.

Tóte cele lalte virtuti crestinesci sunt cá unu trupu. Fara de densele viéti'a sufletésca nu se póte inchipui. Iubirea inse li este sufletulu loru. Ea li da tari'a si viéti'a. Daca iéi sufletulu din trupulu omenescu, acést'a móre si putrediesce. Scóte iubirea din celelalte virtuti crestinesci si trupulu a muritu, ele nu mai folosescu nimicu. De aici se vede, ca omulu fara iubire este numai „arama sunatória si cimbalu resunatoriu.“

Dar óre cine este deaprópele nostru? Sun-temu noi óre detori se-lu iubimu pre densulu? Si cum se-lu iubimu? Desi St. evangeliia ni da respunsu lamuritu la aceste intrebari, totusi nu e de prisosu se ni le facemu de obiectu alu con-templarii nóstre de astadi. Se ne intrebamu deci seriosu:

- a) cine este deaprópele nostru?
- b) suntemu noi óre datori se-lu iubimu?
- c) si cum se-lu iubimu pre densulu.

Voiu încercá se respundu la aceste intre-bari asia cum ne inyétia credinti'a si St. maic'a nóstra biscrica. Éta isvorulu a tóta bunétatea, Duhulu santu, se se pogóra cu darulu seu in sufletele nóstre, se lumineze mintile nóstre si se aprinda inimile nóstre cu iubirea catra deaprópele.

a) Se iubescu pre deaprópele meu! Dara óre cine este acestu deaprópe? Au dóra acelu bogatu asupritoriu si nemilosu, carele trece réce pre langa suferintiele si nevoile mele, intréba lipsitulu? Au dóra acelu cersitoriu golanu si murdaru, carui'a din indatinare i-aruncu dinari-ulu meu? Séu dóra acelu bolnavu lipsitu, ce se sbuciuma in dorerile bólei sale gretióse, se fia deaprópele meu intréba bogatulu? Au dóra aceea veduva parasita si de toti uitata, séu dóra acelu orfanu necuratu si necioplitu se fia deaprópele meu? Totu eu pre unulu ca acél'a se-lu iubescu, eu carele sum indatinatu a petrece in societate alésa, intréba unulu? Au dóra acelu dusimanu alu meu, carele me invidiéza, me uresce, me strica si-mi face totu posibilulu necasu, se fia deaprópele meu, intréba altulu. Se-mi fia dea-própe acelu necredintiosu, carele mi-batjocuresce legea, si-mi prigonesce credinti'a, intréba acél'a. Inimiculu meu de mórte carele mi-uresce tiér'a, si deca i-ar fi cu potintia, ar pustii-o cu sabia si focu, acél'a se fia deaprópele meu, intréba acést'a. Asia se intréba toti, asia se lapeda toti de deaprópele: dómn'a de servitóre si acést'a de domn'a sa; maestrulu de invetiacele si invetia-celulu de maestrulu seu, stapanulu de naimitu si naimitulu de stapanulu seu. Fiesce carele din ei afla câte o cauza, din carea dice ca nu póte privi in celalaltu pre adeveratulu deaprópe.

Nu asia inse Iub. mei frati! nu asia. Asia cugeta vamesii. Asia facu paganii. Si voi, cari ve laudati cu legea vóstra, voi, cari ve mandriti cu numele de crestinu, voi cari ve bucurati ca traiti in tempulu darului si asteptati mantuirea, déca alegeti intre omu si omu déca pre unii íu-biti si pre alti uriti, cu ce ve deosebíti de pe-gani, cu ce de vamesi? Au sunteti atunci mai buni decât preotulu impetrítu, carele a trecut cu nepasare pre langa celu cadíutu in telhari. Au sunteti atunci mai pre susu de levítulu îngân-fatu carele l'a privitu cu recéla? Nu nepasarea, nu ur'a, ei iubirea este semnu nemincinosu pre carele poti cunósce pre adeveratulu crestinu. „Intru aceea ve voru cunósce ómenii, ca sunteti invetiaceii mei, de veti avea dragoste intre voi“ (Ioanu XIII. 35.) invétia Dlu si ne poruncesce apriatu: „iubiti pre vrajmasii vostri, binecuv-en-tati pre cei ce ve blastema, faceti bine celoru ce

ve urescu si ve rogati pentru cei ce ve supera si ve prigonescu“ (Mat. V. 44.)

Iub. A. Nu e ertatu cá etatea, séu genulu séu limb'a séu legea séu portarea se desbine pre omu de omu. Amendoi sunt asemenea creati. Amendoi sunt avisati unulu la altulu. Fiesce carele este deaprópe celuialaltu. Asia ne invétia Dlu in evangeli'a sa de astadi. Samarinenii desi de o nationalitate cu jidovii, totusi se deosebeau de acesti'a prin credinti'a lor. „*Parintii nostri in muntele acest'a s'au inchinatu, éra voi diceti ca in Ierusalimu este locul unde se cade a se inchina*“ (Ioan IV. 20). Cu tóta acést'a deosebire de lege inse ce face samarineanulu cu jidovulu cadiutu in telhari? Dóra lu-intréba, care este credinti'a, care starea care portarea lui? Nici de cum! Ci urmandu inimei sale milóse tórna untu de lemnu si vinu pre ranele lui, lu-radica pre animalulu seu si ducendu-lu la cas'a de ospataria lu-preda in grija ospatariului. Din aceste se vede ca fiacare omu din lume este deaprópele nostru. Dar de aci urméza si aceea, ca

b) trebuie se iubimu pre totu omulu fara ca se cautamu la fati'a, starea séu chiamarea lui. Elu este omu si cá atare are totu dreptulu se astepte dela noi iubire sincera. Pentru ce? intre-bati voi. Pentru ca densulu este fiulu Parintelui celui bunu si induratu carele „*resare sórele preste cei buni si preste cei rei si ploua preste cei drepti si preste cei pecatosi*“ (Mat. V. 45.) Elu este chipulu lui Ddieu si asemenarea lui si ur'a ce i-o purtamu, inchide cu deseversire usi'a mantuirei dinaintea nóstra. Ur'a catra deaprópele dreptulu judecatoriu o privesce cá o ucidere. „*Totu omulu, carele uresce pre fratele seu este ucidi-toriu de ómeni*“ (I. Ioanu III. 15.) dice inveti-ancelulu celu iubit. Si cu totu dreptulu. Ca-ci stingendu-se iubirea din inim'a omului si locul ei cuprindiendu-lu ur'a, dela densulu tóte se potu asteptá numai binele nu. Aduceti-ve aminte nu-mai cine este isvorulu urei si alu dusimaniei cine este ucidiatoriu dela inceputu! Fara indoiéla diavolulu. Mai reamintiti-ve ca ur'a a ucisu pre Avelu si a restignitu pre Mânt. Cristosu si usioru ve veti convinge ca ur'a este o patima esita din vapai'a iadului. Dar va dice cineva: ur'a nu ucide totudeun'a in fapta, ci mai multu este cá si unu focu, carele se mistue pre sine insusi. Este adeveratu. Cu tóte aceste ea aduce cu sine osânda vecinica, ca-ci dice Dlu: „*Celu ce va dice fratelui seu: Nebune! vinovatu este maschei focului*“ (Mat. V. 22.) éra Iacob Apostolulu ne incredintiéza, ca „*celu ce va pazi tóta legea si va gresi intrunu punctu s'a facutu tuturor vi-novatu*“ (II. 10.) De aci vedemu inse ca ur'a catra deaprópele trage dupa sine osand'a, si e evidentu ca fara de iubirea deaprópelui tóte cele

alte virtuti crestinescu nu folosescu nimicu. Voi credeti in Ddieu si ve laudati cu credinti'a vóstra cea tare. Dar ce ve folosescu voue credinti'a numai? Au nu credu si dracii in Ddieu si se cutremura? Voi ve radimati in nadejdea, ca Ddieu cá unu atotu induratu si prea bunu, ve va iertá peccatele vóstre. Ati uitatu inse ca Elu este si prea dreptu si resplatesce fiacaruia dupa faptele sale. Ati uitatu ce ve dice voue Fiulu lui celu intrupatu: „*De nu veti iertá ómenilor peccatele lor nici Tatal vostru celu cerescu nu va iertá voue peccatele vóstre*“ (Mat. VI. 15.) voi veniti in tóta dominec'a si serbatórea la bisericu si inaltiati din adanculu inimei rogatiuni ferbinti catra ceru. Nu sciti voi inse ca „*Ddieu pre peccatosi nu-i asculta?*“ (Ioanu IX. 31.) Si voi se fiti implinitu tóta legea si se ve rogati cu tóta staruinti'a si infocarea, déca nu iubiti in adeveru pre deaprópele vostru, nu sunteti decátu numai nisce simpli peccatosi, ca-ci „*nu totu celu ce-mi dice mie Dómnne! Dómnne! va intrá intru imperati'a ceriului, ci celu ce face voi'a Tatalui meu, carele este in ceriuri*“ (Mat. VI. 21.) dice Domnulu. Voi'a santa si nestramutata a lui Ddieu este inse: „*se iubesci pre deaprópele teu ca insuti pre tine*“

Nu e lipsa de indemnu Iub. A. cá sa iubiti pre consengenii vostri. Ce meritu veti si avea déca iubiti pre parintii, fratii, surorile, si pre fii vostri séu pre amicii si binefacetorii vostri? Au nu si animalele facu asemenea? Au nu si iubescu hien'a puiulu si canele pre stapánulu seu? Acést'a nu este inse nici meritu nici virtute ci o simpla necesitate naturala. Meritu si virtute si simtimentu domnediescu atotu fericitoriu este inse a iubi pre totu omulu din lume, ca-ci facendu asia dobandimu indestulirea cu noi insine, celu mai inaltu bunu pamantescu.

Din tóte aceste v'ati potutu convinge ca avemu datorinti'a de a iubi pre deaprópele nostru. Dar voi intrebatii:

c) cum se-lu iubimu pre densulu? Ca pre voi insive, dice Domnulu si apoi mai adauge: „*câte voiti se ve faca voue ómenii, faceti si voi lor asemenea*“ (Mat. VII. 12.) Din cuvintele aceste poteti voi intielege Iub. A. in ce se cuprinde iubirea catra deaprópele. Se cuprinde adeca intru aceea se-i faceti tóte acele servitii, cate ati asteptá voi dela densulu fiind in asemenea impregiurari. Unu lucru acest'a mai usioru si mai naturalu, decatu cum socotesce omulu in orbi'a si patim'a lui. Cugetati voi insive si ve veti convinge despre acést'a. Se iubesci pre deaprópele teu ca insuti pre tine, dice scriptur'a. Dar cum te iubesci tu pre tine crestine? Asia ca ai pofti se fi incungiuratu de totu aceea ce da farmecu vietii. Amaritiunea, necasurile si greutatile vietii

pamentesci ai pofti se nu le cunosci. Éra dulcetile placute, si bunurile se te intempine in tóte dilele vietii tale. Vedi inse ast'a se cere se o faci deaprópelui. Procura-i totu ce-i e folositoriu ori bunu. Incérea seriosu a indepartá amaritiunea si necazulu si dorerea din inim'a lui. Contribue la adeverat'a lui fericire pamentésca si cerésca cu cuventulu si cu fapt'a, si tu lu-iubesci intru adeveru. Nu dice ca acést'a este nenaturalu si ca ai face-o pre cont'a iubirei, ce ti o datorezi tie, ca-ci gresiesci fórté. Eu apelezu la judecat'a ta nepartiala, la semtiulu teu de dreptate si te intrebú: Déca tu celu seracu ai deveni la avere multa prin órecare favor alu sortii, ce ai pofti? Ca deaprópele teu se te pismuiésca si se cerce a te ruiná séu se te iubésca si se te pazésca, se te crutie? De ce nu stimezi, de ce nu pazesci, de ce nu cruti si tu deci pre fratele teu celu mai avutu? Daca tu celu bogatu ai seraci totalu, ce ai pofti? Ca bogatulu se tréca rece pre langa nenorocirea ta séu se te ajute? Dar de ce nu ajuti si tu pre cei seraci? Daca tu celu puternicu ai cadea sub stapânirea altui'a, ce ai dori se faca elu? Se abuseze de stapânirea lui in daun'a ta séu se te tracteze cu umanitate? De ce nu faci inse si tu asemine cu cei de sub tine? Daca tu ostasiule luptatoriu ai cadé imbrancitu inaintea vrajmasiului teu, ce ai pofti se-ti faca acel'a? Se-ti pustiésca tiér'a si pre tine se te predee mortii? Au nu mai bine ai vedé se-ti crutie patri'a si in tine se stimeze pre crestinulu, pre fratele pre omulu? De ce nu faci inse si tu aseminea cu vrajmasiulu teu invinsu? Daca tu preotule zelosu ai fi prigonitu pentru credintia de altii, ce ai pofti? Ca acei'a se-ti derime bisericu, se-ti pangarésca credinti'a se-ti imprascie turm'a? Au nu ai pofti ferbinte, ca acei'a se privésca in tine unu frate, carele sub alta forma, dupa a sa convingere se inchina si invétia si pre altii se se inchine aceluiasi Ddiu. De ce inse nu faci si tu asemine, cum voesci se-ti faca tie altii?

Iub. A.! Este o cauza a nótra propria, in carea eu voescu se ve primescu pre toti de judecatori. Ce ati vrea se vi faca voue ómenii? Se ve iubésca ori se ve urasca? Se ve binecuvinte ori se ve blasteme? Se ve ajute ori se ve prigonésca? Judecati si alegeti, cà-ci nu e greu de alesu! Daca inse in fapta si in adeveru voiti se vedeti bine aici pre pamentu, apoi nu uitati rogu-ve aceea invetiatura, ce se potrivesce atát de bine cu frica omenésca: ce tie nu-ti place altuia nu face!

Iubirea deaprópelui este un'a dintre cele mai de frunte virtuti crestinesci, este isvorulu tuturor virtutiloru, este o virtute, fara carea nu este fericire adeverata, nu mantuire sufletésca.

Del'a dens'a aterna tóte celalte virtuti, tóta legea si prorocii „cà-ci aceea se nu comiti adulteriu, se nu ucidi, se nu furi, se nu fi marturia mincinósa, se nu poftesci si ori care alta porunca se cuprinde intru acestu cuventu: Se iubesci pre deaprópele teu ca insuti pre tine“ (Rom. XIII 8.)

Sciindu aceste tóte se ne sculamú din somnu Iub. A. se lucrámú seriosu la mantuirea nótra intempinandu pre deaprópele nostru nu cu dusimania si strimbatate, nu cu cearta si hulire, nu cu pisma si clevetire, ci iubire curata fratiésca, poftindu-i totu binele si contribuindu la fericirea lui cu cuventulu si cu fapt'a, cá se ni ajute si noue Atot puterniculu in ceasulu strimtórei si a necasului nostru Amin

Mihaiu Juica

presb. or. rom.

B.-Comlosiu in Novembre 1880.

Fisica fara recuisite.

E de comunu recunoscutu in sciintia, ca inventiunile cele minunate, s'au facutu prin mijlócele si recuisitele cele mai simple. Cu deosebire ne convinge despre acestu adeveru fisic'a; unde fenomenele si legile cele mai insemnate, le potemu infatiosia si explica prin astfelu de experimente; la cari in loculu recuisiteloru speciale si scumpe, ne potemu folosi de cele mai simple lucruri din casa. O lingura de argintu, o pareche de sticla din ochelari, unu vasu de uiega, câteva bucati de hartie, suntu tóte recuisitele, cu ajutoriulu carora se potu infatiosia, mai jumetate din legile geometriei optice. Cateva bucati de céra rosie, unu petecu de panura, matasa, hartie, unu acu cu capu si si o ruda de uiega sunt de ajunsu pentru o mana destera, pentru explicarea multoru fenomene electrice. Aceste sunt astfelu de recuisite, cari ori si cine si le póte castiga si manua fara nici o greutate. Pentru a-le intrebuintia in sa cu succesu, se cere cunoscintia positiva si pricepere corecta a fenomeneloru ce diferitele experimente probéza.

Legea mecanicei statorita inca de Nevton la an. 1686 suna: „Tote corpurile remanu in odihna séu miscare, pana-ce o putere din afara nu le silescu a-si schimba positiunea.“ Acestu principiu mecanicu, de comunu lu-numescu si „legea inertiei, trandaviei, lenei séu inaptitudinei corpuriloru“ de si de multe ori in asia forma si atát de imperfectu se manifestéza, cât nu se póte intielege. Legea dice: ca déca nu e o putere din afara nici directiunea nici intial'a miscarei nu se schimba. Pentru schimbarea fiacarei stari de miscare, se cere o putere din afara. Pentru a misca unu corpu mai departe trebue o putere, nu pentru ca corpulu in sine este inertu, ci pentru cà are volumu. Cu cât e mai mare volumulu corpului, cu atát este mai greu de-alu misca mai departe. Déca odata e miscatu, ér trebue o putere ca se-lu oprimu. Asia daru, in ambe casurile, si pentru alu misca si pentru alu opru ne trebue putere.

Voiu aminti aci cateva experimente, cari se potu explica prin acésta lege, si totodata o si apróba.

Asiediamu pe marginile a doue scaune doua pocale. Pe aceste unu batiu pe câte unu acu, cari suntu inpunse in capetele batiului. Acum, déca cu o ruda grea de feru, dam tare si repede in mijloculu batiului, acél'a se rupe, fara de a se intempla ceva cu pocalele séu acele; pe cand déca vom apesa batiulu numai usioru, se voru sparge pocalele séu se voru rupe acele, séu si pocalele si acele. Infatiosierea acésta ne-o explica legea inertiei fórté simplu. Lovitur'a cu asia potere si iutiala sa facutu, încât apasarea nu a avutu tempu se ajunga la pocale si ace, cari nici-ca sau miscatu, pana-ce batiulu sa ruptu in doue.

Legea inertiei se mai póte proba si prin urmatoriulu esemplu.

Se punemu pe calamariulu cu tinta, unu biletu de vediuta séu o carte de jocu, si pe acésta unu darabu de arama, unu banu séu altu corpu greu. Atunci cu degetulu mare si aratatoriu prindemu cartea si o smacimu iute afara, ea se duce mai departe, lasandu corpulu asediatu pe ea in locu.

Luamu o sticla de vinu in a carui grumazu intra unu banu. Punemu pe gur'a sticlei o carte de jocu si pe acésta unu banu. Smacimu iute cartea afara, si banulu va pica in sticla. — Asia frumósa incercare e si urmatórea.

Facemu din hartia unu cercu, si-lu asiediamu pe gura sticlei de vinu. De asupra cercului punemu unu banu, care intra in grumazulu sticlei. Impingemu cerculu in partea din afara, acél'a pica cu banu cu totu. Lu-smacimu cerculu din partea din launtru iute, va sbura mai departe si banulu va pica in uiega.

Inca unu esemplu. Acatiamu susu de unu firu tare o cugla de lumina, séu o greutate de câteva chilograme. De partea de din josu a cuglei, acatiamu ér unu astfeliu de firu. Déca firulu de din josu lu smacimu tare se rupe fara se se rupa si celu de asupra. Déca am fi voitu se rupemu firulu de susu, atunci ar fi trebuitu se tragemu de firulu de din josu mereu. Dar firulu de din josu lu-am trasu cu asia iutiala, de acél'a sa ruptu, inainte de ase misca cugla se rupa si firulu de sus. Incercarea acésta o potemu schimba. Pe greutatea acatiata in cósta intiepenimu unu firu, déca acést'a lu-smacimu tare in directiunea orisontala elu se rupe, pe cand greutatea remane nemiscata. Mai frumosu probéza legea inertiei lumin'a de seu aruncata din pusca, care prin scandura face gaura.

Inca unu esemplu. Asiediamu un'a presta alt'a vre-o 12 bucati de ascii in forma de caramida, séu petrii de domino, asia ca lungimea se intréca latimea. Cu unu cutitu impingemu iute pétr'a de desuptu, asta se duce, pe cand celelalte remanu in locu.

Sar potea aduce inca si mai multe esemple, cari tóte adeverescu legea inertiei, dar spre acelu scopu aru trebui se intrebuintiamu recvisite speciale, de cari, dintre invetiatorii nostri putini voru avea. Aceste le-am adusu cá cele mai usióre, cari cu putiena ostenála din partea invetiatoriului, voru produce fórté multu. Insemnatatea acestui studiu si in scól'a poporala e prea constatata, decât se se mai póta discutá asupra-i. Atât cá sciintia, care contribue fórté multu, la desvoltarea intelegentiei, formarea judecatii prin deductiuni si la ascutirea min-tei de a cuprinde mai usioru; cât si ca unu mijlocu de a produce in scolari voia, silintia si interesu

catra scóla si invetiatura. Credu ca fiacare invetiatoriu, care a propusu acestu studiu se va fi convinsu, ca nici unu studiu nu este ascultatu de elevi, cu asia atentiune incordata, interesu si placere, si cu ce bucuria dau respunsurile dupa ce au caprinsu propunerea, se intielege, déca se face acést'a cu cunoscintia deplina din partea invetiatoriului. Celu putienu la propunerea acestui studiu, nu potem se ne plan-gemu de manuale, căci avemu o gramada de ele, dintre cari alu Dlui G. Pop'a este cu care ne potemu ajuta si in lipsa de cunoscintie mai latite. Aru fi inse de doritu, ca Dnii autori la compunerea studioloru de scóla si cari ajungi in mana poporului, se se marginéscu cât se póte pe langa limba poporului, unde de siguru voru afla destui termini fórté buni, ér cari nu se afla toamai potriviti, ar fi datorinti'a literatiloru nostri de a forma din limba poporului, precum se face acésta la alte natiuni. Trebuie se scim, ca nu toti invetiatorii nostri au esitu din scólele Blajului séu Brasiovului, ci multi chiar dela córnelu plugului, apoi trei ani de preparandia, pe langa asia cunoscintie pregatitóre, suntu prea putini de a invetia o limba perfectu. Pofsimu apoi a explica eleviloru unu cuventu care singuru nu-lu pricepi. Ba chiar déca lu-pricepi, lu-spuni de diece ori si totu nu esci priceputu. D. e. Unele piese de ceterie fórté instructive si frumoase, dar suntu intortocate cu atâtea neologisme, încât tóta ostenála e inzedaru. Nu sciu pentru ce mai tienemu atât de multu la latinisarea limbei? Póte totu numai din motivu, ca se convingemu pe dragii nostri compatrioti, despre originea nóstra gloriósa? Lucru zadarnicu! Căci Dlu Hunfalvy ne dehiara in lumea larga, adi de serbi, mane de bulgari, rusi, tatari si avari, numindune cand rumun, rumuny, rumen, vlah si volah etc. etc. Noi inse ce se facemu fatia de asia intieptiune? Se ne silim pe tóte terenele a ne arată demni de viétia, si voru fi fostu strabunii nostri ori cine, baremu intru atât de demni, ca Dlu Hunfalvy cu armadia lui, acarei gloriósa origine se suie pana pe tiermuriu marei caspice. V. Apahidea.

(Va urmá.)

Literatura religiósa populara

adunata de Episcopulu Melchisedek.

(Continuare.)

COLACARIE.

sau Discursuri populare la Nunta.

Cand vine nunt'a ca se iee mirés'a, atunci intra in cas'a miresei colacariulu, cu doi volnici, si uréza asia :

Buna diu'a! buna diu'a! nunta frumósa,
In cas'a Dumiloru vóstre!

Nu ve vómu întreb'a de viétia,
 Ca scimu ca este cu dulcétia,
 Nici de traiu, ca este frumósu,
 Din mil'a Domnului Cristosu.
 Dar Dumnevóstra se ne întrebati:
 Ce umblati, ce cautati?
 Noi, ce umblam, ce cautam?
 Sama bine se ne dam.
 De vreme ca a-ti statutu a ne întreba,
 Noi sam'a pre bine vom da.
 Si dumnevóstra se nu socotiti
 Ca suntemu nisce ómeni pribegiti.
 Ca imperátulu nostru de cu sara,
 Au datu veste in tiara,
 Si multe osti se adunare
 Si au purcesu la venare.
 Si au umblatu codrii infrunziti,
 Campii cei infloriti,
 Munti si dealuri reci,
 Si vaile cu isvóre si salci.
 Si alu nostru puternicu imperatu
 Peste nici o urma de fiara n'a datu.
 Si strinse sfetnici si Filosofi,
 Archierei si Bogoslovi.
 Si toti l'au sfatuitu si l'au indemnatu,
 Se mérga in campulu Rusalimului ¹⁾ la venatu.
 Pamentulu au incunjuratu,
 Si peste urma de fiare au datu.
 Imperatulu nostru ér strinse Filosofi,
 Archireii si Bogoslovii;
 Cu ei se sfatuea si graea,
 Care, cum capulu i ajungea.
 Eara dintre toti s'a alesu unulu mai micu de statu, ²⁾
 Dar mai vrednicu la respunsu si sfatu.
 In picióre elu ca s'a sculatú
 Si din gur' asia a cuventatu:
 „Bucura-te imperate! Ca acést'a este urma de zina, ³⁾
 Ca se fie cu imperatulu impreuna.
 Bucura-te imperate! Cà acést'a este fióre de Raiu,
 Ca se fie imperatiei tale de bunu traiu.“
 Si atunci tenerulu imperatu
 In scari de argintu s'a inaltiatu,
 Si peste tóta óstea a cautatu,
 Si m'au alesu pe mine, cu acesti doi voinici,
 Ca pe nisce slugi ai lui mai mici,
 Din cei mai buni barbati
 Si la graiuri invetiati.
 Si ne-au trimisu pe semnele pamentului,
 Pe crangurile ceriului,
 Pe lumina steleloru,
 Pe curgerea apeloru.
 Cand la acésta cinstita casa,
 O stea din ceriu josu ni se lasa,
 Respunsulu acum in graba se ne ésa.
 Conaculu deci se ne gatiti,
 Cá pe imperatulu se primiti.
 Buti cu vinu,
 Siuri de fenu,

¹⁾ Ierusalimulu, cá unu locu sfantu, se pomenesce aici nu-mai spre a inaltia valórea locului de unde se ia mirés'a, si spre a curteni pe parinti.

²⁾ Turnur'a acést'a se gaseste fórté adeseori in povestile romanului: adica minte mare la persóne, care la vedere s'ar paré mai josu decat altii.

³⁾ Zin'a, zinele, suntu zei de partea femeésca. Idee si numire remasa din idolatrie. Ea esprima o fiantia superióra, cu calitati divine.

Ialovitia grasa,
 Copil'a cea frumósa,
 Se siada cu imperatulu la masa
 Ca imperatulu nostru nu vine cu vr'o manie,
 Nu cu arme, sau cu vr'o tarie,
 Nici cu sabie frantiuzésca, ⁴⁾
 Ca pe Dumnevóstra se ve ingrozésca.
 Ci au venitu,
 Càci au auzitu,
 Ca aici este o fióre de infloresce,
 Si a rodi nu rodesce.
 Si a venitu se o ia si se o duca peste munti curunti
 Pana la ale Dumnisale curti.
 Si acolo, de infloritu va inflori,
 Dar si róda va rodi,
 Si mai bine ei va fi,
 Si noue se ne dea doi colacei
 Impletiti si frumúsiei,
 C'o mana se-i luam si cu alta se-i damu.
 Ca nu cumva se ne insielamu. ⁵⁾
 Si done naframi de iuu,
 Cusute totu cu firu,
 Se lege la fréele cailoru, ⁶⁾
 Ca multiamita colacailoru.
 Cand caii din capu voru ridica,
 Naframile inea voru salta.
 Si multu s'a bucura alu nostru imperatu,
 Cà ne-am facutu slujba adevératu.
 Aminu.

Colacarie se numescu tóte discursurile ce tiene colacariulu la nunta. Celu dantaiu este acest'a, alu doile acelu de ertaciune, si alu treilea acelu pentru paharu.

(Va urmá.)

D i v e r s e .

* Cestiunea retiparirii cartiloru bisericesci, precum cetimu in diurnalulu „Timpulu“ s'a resolvatu. Erau in acésta cestiune in sinulu St. Sinodu doue opinii; cea d'antai era se se retipareasca acele carti cu litere cirilice si cu fórté mici modificari de text acolo unde cuvintele vechi suntu apópe lipsite de intielesu astadi, si pentru cari limba vorbita acuma de poporu are alti termini; a dou'a opinie era sa se retipareasca cu litere latine si cu modificari de text mai radicale. Discuti'a neputendu iesi la capetu, era vorba se se amane deslegarea acestei cestiuni pana la viitórea sesiune a St. Sinodu, si in acestu intervalu se se dea publicitatii cele dóue propuneri cu

⁴⁾ CREDU ca mai din vechime va fi fostu sabie turcésca; càci acele erau vestite. Sabi'a frantiuzésca mai tarziu au ajunsu la sciinti'a tieranului romanu; si anume de pe cand se latise in tóta lumea bravur'a franceza sub Napoleonu celu mare.

⁵⁾ Prin acést'a se curtenesce mirés'a, dand a intielege, ca este asia de mestera si alésa, încát chiar uitandu-se multu la lucrulu ei, unu holteiu póte a-si perde cumpatulu, si a deveni din colacariu chiar peitoriu pe sam'a sa.

⁶⁾ Este obiceiia, ca mirés'a singura se lege la fréele cailoru câte o neframa.

argumentarile lor *in extenso*, pentru a se obține și părerea publicistilor competenți în materie. Asupra acestor a, d. ministru de culte a făcut o a treia propunere: se se tiparească o ediție cum o cere cea d'antai opinie, o altă ediție cum o cere a două opinie, însă numai cu modificările de text propuse de opinia cea dantai; afara de aceasta se se dea amanduror editiilor un caracter oficial egal, remanendu ca publicul și partea preoției se uzeze de editia pe care o va găsi mai potrivită cu cultură și temperamentul individual. Acesta a treia propunere a prevalat și a fost adoptată de unanimitatea membrilor prezoți ai St. Sinodu.

* **Discursul de tron**, prin care A. S. R. pripele României Carol I. a deschis sesiunea ordinară a corpurilor legislative, expunendu situația internă și externă a statului român, constată ca relațiile externe ale României sunt din cele mai bune. Independența României a fost notificată tuturor capilor de stat, și a fost primită pretutindeni cu o viață satisfăcătoare. Astfel guvernul și corpurile legislative și vor putea îndrepta toată atenția asupra afacerilor interne. Situația financiară, dar mai ales în urmări studiului conștient, ce a condus camera în alcătuirea bugetelor și a spiritului ei de economie bine înțeleasă și apropiată trebuințelor țării.

Instrucțiunea publică, de alu carei mod de organizare aternă viitorul țării a atras atenția deosebită a guvernului. De aceea guvernul va substerne un proiect de lege mai corespunzător cu interesele și aspirațiile țării.

Pe terenul economic Românii trebuie să între pre o cale mai largă, pe care o reclamează atât poziția cât și interesele ei. De aceea ministrul de lucrări publice va prezenta o situație asupra stării lucrărilor publice. Statul român a devenit stăpan asupra cailor ferate, și astfel încă în cursul acestui anu a putut aduce faptul acest a o usurare agriculturii și comerțului, reducându-se în mod însemnat tarifele de transport ale cerealelor.

În ceea ce privește forțele militare anu acest a s'au creat 14 regimente de dorobanți, 4 regimente de calăși și un batalion de geniu, și s'au făcut mai multe îmbunătățiri în armată.

La fine discursul de tron enunță armatele:

Uniti cu toții, Adunari Legislative și Puterea executivă se ne damu un sprijin reciproc, spre a atinge scopul comun: Binele Patriei. Prin vitejia armatei noastre s'a ridicat prostigiul țării, încrederea în sine și respectul ce impune un nobil patriotism. Prin unirea Domnilor vostre, prin activitatea Domnilor vostre, laborioasă și productivă, se probam că suntem tot atât de bărbați în luptele pacifice ale dezvoltării noastre interioare și că merităm a ocupa locul ce am luat între națiunile independente ale Europei. Sesiunea ordinară a Corpurilor Legislative este deschisă.

* **Himn.** Domnul *Georgiu Purcariu*, contabilu la epitropia fondurilor comune dieceselor Arad și Caransebeș a încredințat în ziua de 18/30 Noemvrie pre amabilă domnișoara *Maria Precupasiu* din Nadlacu. Le dorim viața fericită.

* **Asupra cutremurului de pământ dela Agram** s'au ținut în Vienă mai multe prelegeri.

Între alții a prelesit Rudolf Falb, care a făcut studiul vast asupra cutremurului și care a călătorit mult pentru scopul acest a și în Americă. Elu constată că rezultatul alu studiilor sale de 13 ani, a) că luna are o mare influență asupra cutremurului de pământ b) că întotdeauna prima zguduire este cea mai tare. Afara de acest a e constată și influența sôrelui asupra mișcărilor din interiorul pământului. În totalu s'au numerat până acuma 5500 cutremure de pământ și din aceste cele mai puține în Iunie. Acest a nu s'a observat numai în emisfera nordică, ci și în cea sudică. În Chili, unde se pörta un catalog exact asupra cutremurilor de pământ, e constată acest a. Asemenea între 1053 de cutremure în Elveția, cele mai puține în Iunie. Cele mai vechi studii asupra cutremurului de pământ s'au făcut de Lucretius și de Seneca. Ei susțin teoria surpării, care astăzi nu se mai poate admite. O altă explicație ar fi aceea a mișcărilor produse prin gruparea și apăsarea munților. Acest a teoria ar trebui să dovedească înainte de toate, că asemenea mișcări se petrec și pe suprafața pământului și acest a nu s'a putut documenta până acuma; caracterul fizical alu zguduirilor de pământ vorbește în contra acelei teorii. O altă teoria este așa numita teoria a vaporului (Humboldt); ea susține, că vaporurile subterane ar produce zguduirile prin apăsare asupra cōjei pământului și că vulcanele ar fi așa dicendu nescăventiluri ale craterelor de supt pământ. Dacă teoria acest a ar fi exactă, atunci înainte fiacrei erupțiuni vulcanice ar trebui să fie vr'una cutremuru, pentru că vaporurile ar trebui să apese asupra cōjei pământului. Fôrte arare-ori înse erupțiunile Vesuvului și ale muntelui Aetna sunt acompaniate de cutremuru de pământ. Nu aparința cutremurului de pământ întotdeauna și pretutindeni urmări unora legi anumite și acestea sunt a se căută în influența lunii și a sôrelui asupra pământului. Teoria acest a corespunde mai mult dezvoltării istorice a pământului și a stelelor. Cu cât e mai mare teritoriul, pe care se produce zguduirea, cu atât mai adâncă trebuie să fie puterea, care apasă spre suprafața pământului. La 16 Decembrie, — adauge Falb, — voru avea loc constelațiuni de sôre și luna, cari vor justifică calculațiile mele.

„G. T.“

* **Unu casu de letargia.** Înainte cu câte-va zile a fost înmormântat la Paris un neguțier de pome. Ceremoniile religioase se seversira în biserică St. Augustin și conductul funebru ajunsese deja în cimiteriul Saint Quen, când de odată unu din impegiații societății „des pompes funebres“ strigă: „Mortulu vorbește!“ — „Ești nebun ori beatu“ ei răspunde unu altu și începura deja a asedia cosciugulu în grăpa când dintr'o dată totu cei de față audira respicatu strigarea: „Ajutoriu! Ajutoriu!“ Pentru unu momentu totu erau înmarmuriti de spaimă, după aceea înse scôseră érași cosciugulu afara și-lu deschisera — precupetiulu éra în viață! Elu, care se credea mortu, a fost transportat în locuința sa și se dice, că s'a reculesu atât de bine, încât în sanatosirea lui se astépta cu siguranță.

„Rom.“

* **Necrologu.** Iuliu Barodosy Inspectoru școlastic alu comitatului Iasigia, Cumania mare și Solnocu din preună cu soția sa Irina nascută Nistoru, în numele lor, cătu în celu alu copiilor minoreni Corneliu, Valeria și Aurelia cu

inima sfasiata de durere anunta, ca pre iubita loru ficia *Otilia* in etate de 6 ani si 2 luni in urma unui morbu indelungatu de scarlatu a incetatu din viati'a. Remasitele pamentesci ale prea placutei copile s'au astrucatu in 24 Noemvre a. c. la 3 óre dupa amedia din locuintia parintiloru — strada sarei, — dupa ritulu catolicu in cimiteriulu comun. Solnocu. in 23 Noemvre 1880. Fie'i tierina usióra si memoria bine-cuventata!

Concursu.

Pe parochi'a de clas'a I din *Ghirod'a*, inzeestrata cu emolumintele: 32 jugere, cas'a parochiala cu $\frac{1}{2}$ jug. intravilanu, 2 jugere estravilanu, birul dela 200 numere din *Ghirod'a*, si 26 numere din *Iberland*, se escrie concursu *pana in 21 Decemvre 1880*, cand va fi si alegerea. Reflectantii, cu calificati'a receruta, au a se presentá, in biserica spre documentarea desterritatiei sale in cantari^{si} si rituale in vreo dumineca, si a substerne recursele lor *pana in 20 Decemvre*, adre-sande Comitetului, in manile protopresviterului tractualu Meletiu Dregheciu in *Thimisiór'a*.

Comitetulu parochialu

Cu scirea si invoirea mea: **Mel. Dregheciu** m. p. Prot. Timis.

Pentru ocuparea posturilor vacante invetiatoresci din tractulu *Pestesiului Cottulu Bihoru* se escrie concursu

1. *Brate'a* cu terminulu de alegere *pe 8 Decemvre st. v. a. c.* Emolumintele suntu 160. fl. v. a. 6. cubule de bucate — lemne la trebuintia, si cuartiru liberu.

2. *Pestesi* cu terminu de alegere *pe 7. Decemvre a. c. st. v.* Emolumintele suntu: 60 fl. v. a. 20. cubule cucuruзу, — lemne la trebuintia, si cuartiru liberu

Doritorii de-a ocupa vreun'a din aceste statiuни suntu poftiti a-si trimite recursele instruate cu documintele necesarie pana la terminele suspomenite — inspectorului Cercualu de scóle M. O. D. Teodoru Filipu p. u. Elesd, preparandii absoluti voru fi preferiti.

Lugasiulu de sus la 5. Noemvrie st. v. 1880.

In contielegere cu Comitetele parochiale

Teodoru Filipu m. p.
inspec. cercualu de scóle.

De órece antai'a data nu s'au aratatu nici unu concurinte, pentru ocuparea postului invetiatorescu din *Valeadienii* pe basa otaririi comitetului parochialu din 1877 ddtó. 26 Iuniu si la ordinaciunea ven. Cons. din 17 l. tr. Nr. 548 S, se publica de nou concursu *cu terminu de o luna* pre langa urmatóarele emoluminte:

150 fl. salariu anualu in bani gata,
28 meti de cucuruзу ferímatu.
5 fl. pentru scripturistica
8 stengeri de lemne de focu pentru sine si pentru scóla.

2 jugere de livada si cuartiru liberu cu gradina de legume.

Doritorii de a ocupá acestu postu, au se substérna suplicele loru prin oficiulu protteralu din *Caransebesiu* adresate catra comitetulu par. si provideute cu documintele prescise de statutul org.

Caransebesiu 14. Novembre 1880.

Nicolae Andreoviciu. m. p.
protop. tractualu.

Pentru postulu de capelanu incuviintiatu de ven. Consistoriu diecesanu pre langa parochiulu al 3. M. Eremia din *Ezerisiu* se publica concursu *cu terminu de 30 de zile* pre langa emolumintele specificate si statorite in sensulu regulamentului pentru parochii §. 13. lit. a. b. c. d si e. si adeca:

$10\frac{3}{4}$ jug. parte aratura parte fenatiu, care facu $\frac{1}{3}$ parte din sesia parochiala.

$12\frac{1}{2}$ meti de cucuruзу in bóbe care facu $\frac{1}{3}$ parte diu birulu intregu anualu si

20 fl. v. a. din venitul stolariu, socotitu dupa calcululu diametralu a celoru 5 ani din urma.

Concurentii au se substérna suplicele inzeestrata cu documintele de cualificatiune prescise de stat. org. -si de norm. cons. pana la numitul terminu prin oficiulu protopresb. din *Caransebesiu*.

Ezerisiu in 13/25 Novembre 1880.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu prea on. d. protter tractualu.

Pentru ocuparea postului de capelanu classa II. langa veteranulu parochu *Constantinu Martinoviciu* din *Topolovetiu*, pin acést'a se escrie concursulu, cu terminu de alegere pe diu'a de *21. Decemvre st. vechiu a. c.*

Emolumintele suntu: 10. jugere din sesiunea numitului parochu; a trei'a parte din venitele stolari dela 135. nri de case, si totu a trei'a parte din biru, socotitu cáte 20. oca de cucuruзу in bómba, dela fiacare nru de casa.

Recursele ajustate conformu presciseloru statutului organicu si adresate respectivului Comitetu parochialu, suntu pana la 20. Decembre a. c. a se tramite parintelui protopopu *Georgiu Cratiunescu* in *Belintiu*; avendu recurentii conformu §-lui 8. din Regulamentu a se presentá in biserica deacolo spre a-si aretá desterritatea in cantari ori cuventari bisericesci.

Topolovetiu 16. Novembre 1880.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **G. Cratiunescu** m. p. prot.